

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԳԱՒԱՌԱՅ ՇԱՄԱՐ

52 րէրք 2 1/2 Մեճիս

ԳՐԱՍԵՆՆԱԿ

Չափաֆերլար Յակոբեան խան Թիւ 15.

Ճամբու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունվիր

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

Գ. ՊՕԼՍՈՅ

52 րէրք 2 Մեճիս

ԳՐԱՍԵՆՆԱԿ

Չափաֆերլար Յակոբեան խան Թիւ 15.

Դուրսէն եկած ձեռագիրները ետ չեն տրվիր

Թ Ա Տ Ր Ո Ն

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՅ

Վարչական մեքենայնիս զարմանալի յատկու-
թիւն մը ունի, խառնուրդի շողեւաններուն մե-
քենայներուն պէս ժամ մը կը դառնայ չորս
ժամ կը կայնի. դարցած ժամանակն ալ ճիշդ-
յիշեալ մեքենայներուն պէս աղմուկ կը հանէ,
բայց շողեւանն ուր է նէ հոն է, և եթէ եր-
բէք ճամբայ առնելու ըլլանք՝ ան ալ ժամուան
մը ճամբան ամուսան մէջ կ'առնենք վազելով:

Բնաւ չքալելը կամաց քալելէն գէշ ըլլալով՝
բնականաբար քալեցնելու աշխատելու ճան-
քան չուտ քալեցնելու աշխատելու ճանքէն ա-
ւելի դժուարութիւններ կ'ունենայ:

Ի՞նչ չկայ, մեքենան աւելւած է, ուսկից պի-
տի հասկնանք, ոչ նաւապետ կայ, ոչ ալ մե-
քենավար:

Սրբազան Պատրիարքն անձնական տկարու-
թեան պատճառաւ վերջապէս անկարող կը դա-
տէ զինք նաւապետութեան պաշտօնը վարելու,
ուստի և կը հրաժարի չընդունելով իւր կողմէն
ոչ տեղապահ և ոչ փոխանորդ. Բաղ. Ժողովը
Պէշիքեանի լեզուէն սիրտը վիրաւորեալ, իւր
սիրտը հոլլուէի սպեղանիով դարմանելու զբա-
ղած է, որով չկրնար մեքենավարութեան պաշ-
տօն վարել. Այս վիճակի մէջ Ղալաթիոյ խում-
բակին գլխաւորները Գրիստոստուր և Բաբադ-
եան էֆէնտիներն իրարու նկանին ի վար կըսեն.

— Պատրաստվէ՛ նայինք Բաղ. Ժողովոյ ան-
դամ ըլլալու:

— Ո՛հ, դարձեալ ազգին ծառայութիւն
մատուցանելու է:

Սամաթիային ալ ասոնք լսելով՝ Յանուն Հօր
և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ, նորէն պատրաստ-
վելու է կըսէ:

Եպիսկոպոսներն ալ արդի վիճակին բոլորո-
վին անտարբեր չեն. այս օրերս աւելի ընթեր-
ցասէր կըլլան և լրագրաց գրասենեակները եր-
թալով կըսեն.

— Մեծապատիւ էֆէնտի, ձեր թերթը շատ
կը սիրեմ, որչափ ալ ազատ կը գրէք, կը փա-
փաքէի երեք տարուան համար բաժանորդ
գրվիլ ձեզի:

— Շատ աղէկ, Հայր:

— Կը խնդրեմ որ ընկալագիրն այս իրիկուն
անպատճառ զրկէք, նա մանաւանդ թերթը, որ-
պէս զի ձեր ընտիր յօդուածները կարդալու
հաճոյքէն չզրկվիմ:

— Դիտուս վրայ:

— Կարծեմ խմբագրական ասպարէզը շատ
նեղութիւններ ունի:

— Այո, Սրբազան:

— Փանի անգամներ ըսած եմ Ս. Հարց որ
խմբագիրները քաջալերելու ենք, մանաւանդ
ձեր թերթին համար, հիմա երեսդ ի վեր զրու-
ցել չըլլայ, շատ աղէք կը գրէք:

— Ատիկայ ձեր Սրբազնութեան մեր վրայ
ունեցած համակրութենէն յառաջ կուգայ:

— Ամենին. ես շիտակը զրուցող մարդ-
մ'եմ:

— Շնորհակալ եմ:

— Օրհնած, իրաւ է որ Ս. Պատրիարքը հրա-
ժարականը ետ չ'առնէր կոր:

— Իրաւ է:

— Ո՛վ պիտի գնենք Պատրիարք, արժանա-
ւոր եպիսկոպոս մը չ'ունինք:

— Ես ձեր Սրբազնութիւնը ընտրելի պիտի
ցըուեմ:

— Աստուած չընէ, ես անարժան եմ, իմ
ձեռքէս չգար... խօսքի բռնվելով սա ընկալա-
գիրները գրելու չ'առնաք... ես չեմ կրնար
պատրիարքութիւն ընել, բայց շատերն ալ
քեզի պէս կըսեն թէ կրնամ:

— Այո, Սրբազան, պատրիարքութեան ար-
ժանի ձեզմէ ուրիշ մէկը չկայ, ևն. ևն. ևն.

Սակայն ուշիմ և հայրենասէր Հայն, անոր
հետ նաեւ ազգային սնտուկն, երբեք չեն ու-
զեր ընդունիլ Ս. Պատրիարք հօր հրաժարականն
ոչ ալ Բաղ. Ժողովին, և իրաւունք ալ ունին,
ինչու որ Ս. Պատրիարք հօր հիւանդութեան
գլուխը ջախջախած ըլլալով՝ յուսալի է որ
բժշկական ճարտարութիւնը քիչ օրէն բուրո-
վին ջնջէ զայն. և նորին Սրբազնութիւնն մինչև
այն օրը կրնայ խորհրդակցանով մը գործել ա-
ռանց աշխատելու ու միտք հոգնեցնելու:
Փաղաքական ժողովին գալով ասոր ալ վիրա-
ւորեալ սիրտը դարմանելը շատ դիւրին է առ-
կից վերջը ըլլալիք հարցումները աւելի կո-
կիկ, անուշ, փափուկ և քաղաքավարական խօս-
քերով ընելով: Այդ հարցումներուն ինչպէս
գրվիլը երեսփոխանաց ոմանց հասկնելու հա-
մար հարցապնդում մը կ'ընենք հոս որպէս զի
այդ լեզուով գրվին միւս հարցապնդումներն
ալ:

Ահաւասիկ մեր հարցապնդումը.

Արդեօք Բաղաքական Ժողովոյ պատկառելի
անդամները արտօնութիւն, առանձնաշնորհու-
թիւն, ազատութիւն, համարձակութիւն կը
չնորհին մեզ հարցապնդել նոյնաց պատկա-
ռելիութեանց թէ՛ ինչ քննուշ և անուշ պա-
րագաներէ ստիպեալ, թէ ինչ մեղրային ու
չաքարային նկատողութեանց համար պատիւ
ունեցած է ազգային պարտուց մնացած մասին՝
որ երկու բարերար անձանց տուած ստակովն
վճարվեցաւ, հաշիւը չհրատարակելու բարե-
բախդութիւնը վայելելու պատիւն ունենալու
բարեհաճելու շնորհ ըրեր է:

Ահաւասիկ մեր հարցապնդումն որ բաւա-
կան անուշ է, և եթէ խաչատուր սրբազանի
սենեակին համար եփված սուրճերուն մէջ
դրվի ազգային սնտուկը ամիսը երկու հարիւր
զրուշ միայն չաքարէն կը վաստկի: Ահա հար-
ցապնդումի լեզուին օրինակ մը որ թէ՛ Բաղ.
Ժողովը չվիրաւորվելու կը ծառայէ և թէ՛ ազ-
գային սնտուկին ալ օգուտ ունի:

Արդ կը յուսանք որ ուշիմ և հայրենասէր

Հայուն, ազգային սնտուկին կամքը յաղթող
կենէ, այս հրաժարականներն ետ կ'առնվին
մէյ մ'ալ չարվելու պայմանաւ և ազգային
վարչական մեքենան բանիլ կսկսի, նաւը
կը քալէ և վարչական տաղանապը մէջ տեղէն
կը վերնայ ի խնդութիւն ողջամիտ մասին և ի
տրտմութիւն Ղալաթիոյ խմբակին...

ԳՐԻՍՏՈՍՏՈՒՐ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

Ե Ի

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԱԼԵԱԹՃԵԱՆ

Վերջին թիւերնուս մէջ խոստացած էինք
այս խնդրոյն վրայ մեր դիտողութիւններն ընել:
Թէպէտ և այս խնդրին հիմակուհի մայ լուծված
կը համարվի — որովհետեւ Գրիգորիս վարդապե-
տը չկրնար իրեն եղած անարգանաց ու թշ-
նամութեանց համբերել, երջնկայէն ճամբայ ե-
լեր է և գալ շարթու մայրաքաղաքս կը հասնի —
բայց մենք մեր խոստումը պահած ըլլալու հա-
մար դիտողութիւննիս կը ներկայացնենք:

Ասկից մէկ երկու ամիս առաջ երբ լսեցինք
որ Գրիգորիս վարդապետին եպիսկոպոսութեան
հրամանագիր պիտի տրվի, սկսանք թերթեր-
նուս միջոցաւ Վարդութեան ուշը հրաւիրել ը-
սելով թէ՛ մէկ երկու տարի առաջ ժողովրդեան
կողմէ իբրեւ Վասակ հալածեալ և լրագրաց կող-
մէ իբրեւ Յուդա հարուածեալ վարդապետի մը
մէկէն ի մէկ եպիսկոպոսութեան հրամանագիր
տալն անպատեհ է, որովհետեւ իւր գործած
յանցանքն՝ խորհրդաբար ըստ մեծամասնու-
թեան և անխորհուրդ ըստ փոքրամասնութեան,
զինքն այնպէս բաղդատել կուտար եպիսկոպո-
սութեան հետ ինչպէս որ կը համեմատի սա-
տանան հրեշտակի հետ. բայց երբ խմբանք որ
խառն ժողովն որոշեր ընցուցեր է, ժողովին
այս որոշումն ալ ուրիշ անխառն որոշումներուն
պէս ընդունելով դադարեցանք անոր վրայ խօ-
սել:

Մէկ երկու ամիս առաջ գրածնիս հոս անոր
համար կրկնեցինք որ Գրիստոստուրի գէմ գըր-
վելիքներէն չհետեցնեն թէ՛ առջի գրածնուս
գէմ կը խօսվի կոր:

Դառնանք հիմայ Գրիստոստուր էֆէնտիին
վրայ երկու խօսք ընելու:

Այս անձը Ալեքսիսեան վարդապետին գէմ
ունեցած կիրքը յազեցնելու համար այն ատեն-
ները ըուլթիւն պահելով Եպիսկոպոսութեան
հրամանագիրը տրվելէ ետքը կսկսի նամակներ
և հեռագիրներ զրկել երջնկայ իմացունելով
թէ՛ Գրիգորիս վարդապետին ոչ միայն եպիս-
կոպոսութիւնն այլ առաջնորդութիւնն ալ չըն-
դունին, իւր հրամանները կը կատարվին, եր-
զնկա տակնուվրայ կըլլայ, քարոյը կընդմի-
ջեն, չյիշվի խնդիր կեղծ, պատերուն թուդ-
թեր կը փակցըվի, և վերջապէս առաջնորդը
կատարվի քաղքէն դուրս ելնել:

Այս տեղեկութիւնները տալով միտքերնիս Գրիստոստոսը դաւառաց մէջ ունեցած ազդեցութիւնը ցոյց տուաւ է. այն մարդը որ նամակներով դաւառ մը տակնուվրայ կընէ և Պատրիարքարանի զրկած առաջնորդը հոս բերել կուտայ արդեօք հոս սրտի չարեաց պատճառեղած է: Թէպէտ և մենք ժամանակին ըսած ենք որ Գրիստոստոսը և Բաբագեան էֆէնտիներն էին Սամաթիացիները Մշեցիներուն ծեծել տուողը, թէ իրենք էին Նիշիյի հեղինակները, այս ամենը դրած էինք դաւառացիներն խրատելով որ այդ չար մարդոյմէ զգուշանան, բայց այն ատեն ուրիշ լրագիրներ Գրիստոստոսը էֆէնտին պաշտպանել կաշխատէին, որովհետեւ դադարի կը դործէր այն ատեն. այս անգամ որ ձեռք ձեռք տուաւ, Գրիստոստոսը պաշտպան լրագիրներն հիմա սկսան անոր դէմ խօսիլ միմիայն ինքզինքնին ազատելու համար:

Մեզ կը մնայ հիմայ սպասել տեսնելու համար թէ՛ Գրիստոստոսը այս գործած ոճիւրէն ետքը դարձեալ պիտի կրնայ Երեսփոխանական Ժողովին մէջ նստիլ, վարժարաններու տեսուչ մնալ և ազգային ուրիշ պաշտօններ վարել, թէ՛ Սահմանադրութիւնն ինչ կը տնօրինէ ասանկ մարդոց համար:

ԵՐԿԱԹԻ ՏԵՂ, ԹԵՂ

Գարձեալ հարուստ ըլլալու միջոցներուն վերայ . . . Բարեկամ, անտեսագիտութիւնը հարըստութեան միջոցներուն առաջինն է. ուստի մարդս որչափ անտեսագէտ ըլլայ, այնչափ հարուստ կըլլայ:

Եւ ինչ է անտեսագիտութիւնը:

Շատերն այս գիտութիւնը սորվելու համար Ծրանսա, Ալմանիա և ուրիշ տեղեր կերթան: Աւելորդ ծախսեր են ասոնք, մարդս կրնայ հոս ալ անտեսագիտութիւն սորվիլ, հոս ալ անտեսագէտ ըլլալ:

Տնտեսագիտութեան սկզբունքն է քիչ ստակով շատ ստակով ըլլալիք գործ մը տեսնել. օրինակի համար անտեսագէտ կը համարվի այն մարդը որ լաթէ բանձալօնի մը համար երկու հարիւր դուրուշ տալու տեղ տասը դուրուշի թուղթէ բանձալօն մը շինել կուտայ ու կը հազնի: Առաջին կարգի անտեսագէտ է այն մարդը որ մէկ ոսկիի կաշիէն պօթի մը շինել տալու տեղ հարիւր բարայի ամբիքախով զոյգ մը պօթի կը շինէ գործը կը տեսնէ. հիմա անտեսագէտ կը համարվի այն անձը որ քարուկիւր չէնք մը շինելու համար քարին ու կիրին հազարներով ոսկի վաճառելու տեղ քարի տեղ մոխրալիւ և կիրի տեղ թուղթալի կը գործածէ:

— Բայց այդ կերպով շինված բաները կը դիմանան:

— Դիմացկունութեան վրայ չէ մեր խօսքը, անտեսագիտութեան վրայ է, դիմացկունութեան վրայ ալ պիտի խօսինք ժամանակին:

— Ես քու ըսածիդ պէս անտեսագէտ բնաւ տեսած չունիմ:

— Ես տեսած ունիմ:

— Թուղթէ բանձալօն շինել հազար է:

— Կեցի՛ր պատմեմ, բարեկամ, կեցի՛ր:

Շինութեան մը մէջ . . .

— Դարձեալ շինութեան մէջ . . .

— Այո, բարեկամ, հոն եմ, և այս տարի հոն պիտի մնամ: Շինութեան մը վերադառնալը որ առաջին կարգի անտեսագէտ է և որ գործաւորներու շարժաթղթանէն կտրելով ստակ կը հաւաքէ, և այդ ստակն իր քրտակէն հանածի պէս ցրցունելով ասով չէնքի մը եկամուտ կը կապէ, որ գործաւորներու դժբախտութեան պատճառ է, ասկից առաջ քանի մը չէնքի շինել

կուղէ: Խեղցի ըլլալուն պատճառաւ ժամուան մը մէջ ամեն արհեստ կը սորվի և արհեստաւորներուն ստակ տալէ ազատելու համար ամեն բան ինք կը տնօրինէ, և օր մը այդ քանի մը չէնքերուն առջև երթալով կը կայնի և կուղէ իւր անտեսագիտութիւնը փայլեցունել:

— Սա երկաթները ինչպէս են, կը հարցունէ գործաւորներէն մէկուն:

— Շատ աղէկ է էֆէնտի, բարմախլըս պիտի ըլլայ, անանկ չէ:

— Ձէ ճանրմ, խանութներուն մէջը պիտի դնել տամ որ չէնքը բռնեն:

— Ձըլլար էֆէնտիմ, բարակ են կը ծռին:

— Կը ծռին մի, ո՞վ ըսաւ քեզի որ կը ծռին, հարկաւ քեզի ըսող մը եղեր է, սըւոր անունը տուր ինծի . . .

— Էֆէնտի ո՞վ պիտի ըսէ, յայտնի է որ բարակ են, կը ծռին, վերջէն չէնքը վար կուգայ:

— Ուսկից իմացար բարակ ըլլալը, ինչէն գիտցար ծռելիքը. հիմա քեզի կը վաճառեմ:

— Ձծռիր էֆէնտիմ չծռիր, բարակ չէ, ասկից հաստ երկաթ չի կրնար ըլլալ, վրան ուղածիդ չափ ծանրութիւն կրնաս դնել:

— Եթէ կը ծռի ըսէիր իսկոյն պիտի վաճառէի քեզի:

— Ձծռիր էֆէնտիմ, խեղճ են որ ծռին, քանի որ ձեր Մեծապատուութիւնը գիտէ որ աղէկ են:

— Կանչեցէք գործաւորները սա երկաթները դնեն:

Գործաւորները կը կանչվին երկաթները կը դրվին:

Քանի մը շաբաթ կանցին չանցին երկաթները կը ծռին, չէնքերն իրարու վրայ կը պառկին:

Գործաւորներն վազելով կերթան էֆէնտիին իմաց տալու:

— Էֆէնտի, էֆէնտի, երկաթները ծռեցան:

— Ծռեցան մի, ինչո՞ւ . . . ինչո՞ւ պիտի ծռին:

— Պատճառը չըսին, էֆէնտիմ, միայն աս գիտենք որ ծռեր են:

— Անոնք ինչո՞ւ պիտի ծռեն, երկաթները իրենց հալին չձգեցիք որ, դուք համազօրեք որ ծռին:

— Շէնքերն ալ կը փլինկոր, էֆէնտի:

— Կը փլինկոր մի, ատոնք ալ գլուխ կը քաշեն կոր, ես գիտեմ գլխաւորներն են այս բաներն ընողները, գացէք ըսէք այդ չէնքերուն որ չփլին, փերջը գամէ՛ք գործերնին դէ՛լ կըլլայ:

Գործաւորները կերթան. վերադառնալն ալ քանի մը ժամէն կերթայ և չէնքերն այդ վիճակին մէջ տեսնելով կսկսի պոռալ:

— Այս երկաթները ո՞վ ծռեց:

— Էֆէնտի, մենք առաջ քեզի ըսինք որ անոնք չեն դիմանար:

— Անկարելի է, այդ երկաթներն իրենք իրենքմէ չեն ծռիր, ես անոնց բնաւորութիւնը գիտեմ, ըսէք ինծի, ո՞վ ծռեց:

— Էֆէնտի, ո՞վ կրնայ ծռել, ինչո՞ւ ատանկ խօսքեր կընէք:

— Ինչ դնելու է հիմա անոնց տեղ:

— Հաստ երկաթներ կան, անոնցմէ առնենք:

— Անոնք սուղ են, չըլլար չըլլար . . .

— Անանկ է նէ թէլ դնենք էֆէնտի, երբեմն երբեմն մատուցներով կը չալես ալ:

— Ծօ, ես կրնամ չալել, ինչ կըսէք:

— Ձեզնէ զատ ո՞վ կրնայ չալել էֆէնտի, ձեր մատուցները վարժ են:

— Ձըլլար. հիմա կուհիմայ սա չէնքերուն վրած կողմերը շտկեցէ՛ք, աժընկէկ երկաթ առնենք ու դնենք:

— Հայտէ, տղաք, փլցուցէ՛ք ասոնք, նորէն պիտի շինենք:

— Տեսա՞ր հիմա, բարեկամ, անտեսագիտութեան միջոցները. այս ճանրով անտեսագէտ մը հարուստ չըլլար տէ, ինչ կ'ըլլայ:

Այնտեղ դուռն ալ ասկից վերջը քեզի յանձնելիք գործերն այս կերպով կատարել. եթէ չես կրնար՝ անտեսագէտ ըլլալու յոյսդ ալ կտրէ և քանի որ անտեսագէտ չես կրնար ըլլալ, ստակի երես ալ տեսնել մի յուսար:

Այսօր ալ համարդ սորվէ և նորէն քովս եկուր հարուստ ըլլալու ուրիշ միջոցներ ալ սորվելու:

ՄԻՄՈՍԻՆ ԽԱՅՏԱՌԱՅԻՆԻԻՆԸ

Այս թուղթի կտորը, որուն խմբագիր ըսված անձը ժամանակաւ քանի մը անգամ լրագրութեան սրբութիւնը պղծած ու հասարակութեանէ հալածված էր, հրատարակվիլ սկսած օրէն ընտանեաց պատիւն իրեն դրամագլուխ ընելով սկսաւ մտած փողոցին տուններն ափ առնել և ամբողջ փողոցի մը բնակիչները յականէ յանուանէ զրպարտել, ընտանեաց վրայ մութ քոնել և ասանկով ինքզինքը զուարճախօսի կարգը դասել:

Այս թերթին ամեն մէկ արարքները, նա մանաւանդ ասկից ամիս մը առաջ Օրմազդէի մէկ փեսային վրայ յօդուած մը հրատարակել ըսպառնալով վերջէն չհրատարակելը կրնայինք մի ըստ միջէ պատմել. եթէ կասկած ունենալինք որ հասարակութիւնը այդ թերթին ինչցած սկզբունքի ծառայած ըլլալը չգիտեր, բայց քանի որ այս թերթին իւր խայտառակ պարունակութիւններովը ինքզինքը հասարակութեան աղէկ մը խեղճանք է ըրաւ, մեզի կը մնայ միայն վերջերս Խաղիւղի վերաբերեալ գրած անուանարկիչ և լրբերի թափփուքներէ ծագած անտեղութեանց վրայ խօսիլ:

Այս թուղթի կտորը ասկից ամիս մը առաջ հիւսէյիյի վրայօք պէյաթի բան մը գրեց, վերջէն հիւսէյիյի հետ հաշտուելով իւր լըբութեան սլաքները Խաղիւղի թաղերէն միոյն վրայ արձակեց և քանի չափ կանանց անուններն մէյմէկ մախանունով հրատարակեց:

Այս հրատարակութիւններն, որ պատուոյ դէմ անիրաւ յարձակումներ էին, յիշեալ ընտանեաց զայրոյթը գրգռեց — թէպէտ և այդ ընտանիքները Միմոսի պէս ծանուցեալ խայտառակ թերթի մը կարեւորութիւն տալու չէին, թէպէտ և Խաղիւղի քանակ թերթ մը գեղին մէջ մտցնելու չէին, դոնէ խորհելով որ ամբողջ թաղի մը ընտանիքները յականէ յանուանէ զրպարտող անամթ թերթ մը վաղը կրնար իրենց թաղին տուններն ալ ափ առնել — ուստի և իրենց մէջ խռովութիւն ծագեցաւ: Միմոս ասոնք լսելով փոխանակ ամչնալու և լըբութիւն պահելու, սկսաւ ալ աւելի յառաջ երթալ պատիւներ արատելու մասին, որով այդ ընտանեաց անդամներէն մին, իւր ընտանեաց ֆլապալ կարծոված պատիւն տեղը բերելու համար փոխանակ օրինաւոր միջոցներու դիմելու մեր բարեկամներէն միոյն վրայ կը յարձակի սրճարաններու մէջ այսպէս:

— Միմոս մէջ այդ յօդուածը դուռն գրեր ես:

— Ես չգրեցի:

— Ո՛չ, դուռն գրեր ես:

— Ես բան գրած չունիմ, քեզի խաբեր են:

— Ո՛չ, դուռն գրեր ես:

— Ի՞նչպէս հասկցնելու է քեզի որ ես գրած չեմ:

— Ինչի ըսին որ դուռն գրեր ես. եթէ դուռն գրած չես ո՞վ է գրեր ուրեմն:

— Ես ինչ գիտեմ:

— Քանի որ չգիտես, ապա ուրեմն դուռն գրած ես. ինչո՞ւ գրեցիր:

— Ես չգրեցի:

— Քանի որ ուրիշ մը ես գրեցի չըսեր կոր, ըսել կըլլայ թէ դուռն գրեր ես: Կը վայլէ քեզի որ անանկ բաներ գրես:

— Ես չգրեմ . . .

— Բայց ինչո՞ւ համար գրվի անանկ բաներ :
— Ես չը գը . . .
— Տունդ փայտ ածուխ առեր ես :
— Բաւ է պարոն , եթէ ինձմէ կասկած ու-
նիս՝ պէտք եղած տեղը գնա՛, բողոքէ՛ :
— Տեղ մը չեմ բողոքեր և ոհա ասանկ սըր-
ճարաններու մէջ կը հայհոյեմ : Տունդ հաց ա-
ռեր ես :

Այս և ասոր նման անարգական խօսքերու վրայ սըճարանի մէջ գտնվողներն տեսնելով մեր բարեկամին այսպէս զրպարտելիլը և վի-
րաւորվիլը իւր ընդդիմախօսը համոզելով դուրս կը հանեն :

Աւելորդ է ըսել որ մեր բարեկամը աւելի Միմոսի պէս թերթի մը իբրեւ յօդուածագիր զրպարտելուն վրայ կը ցաւի քան թէ իւր ընդ-
դիմախօսին խօսքերէն . որովհետեւ պատուոյն չձգէր Միմոսի պէս թերթի մը բան գրել , և արդարեւ տաղանդի տէր մարդու մը հայհոյել է ըսել իրեն թէ՛ դուն Միմոսին մէջ յօդուած գրեր ես :

Խառքիւղիք, ինչպէս որ կը լսենք , սաստիկ արդողած են Միմոսին դէմ և կը պատրաստվին անոր դէմ դատ բանալու : Մենք կը խրատենք զիրենք որ դատ բանալու տեղ աւելի աղէկ կընեն եթէ յիշեալ թերթին կարեւորութիւն չտան և զայն գեղին մէջ չմտցունեն :

ՄԻՄՈՍ ԿԱՏՂԱԾ

Նախորդ յօդուածն զրեւնէս ետքը ձեռուը-
նիս անցաւ Միմոսի չորեքշաբթի աւուր թուղ-
թը , որուն Յակոբ Հաճեան անուն լեզուագէտ խմբագիրն այս անգամ Սուրու-դուլէի լեզուով խել մը տողեր մը տուեր է :

Ձինկեանէնէրու գրագիտութիւնը մշակող այս անձը՝ Թատրոնին նախորդ թուոյն մէջ իւր տգիտութիւնն յայտնող յօդուածին վրայ զայ-
րացած բողոքովին յուսահատ կատաղութեան մէջ ինկեր՝ անամթութենէ և զրպարտութե-
նէ օգնութիւն կը խնդրէ իր ծանուցեալ տգի-
տութիւնը ծածկելու , ուստի և մեզի պատաս-
խանելու տեղ փախչելով կը հայհոյէ :

Մեր անցեալ շաբաթ աւուր թերթին մէջ ըսած էինք թէ՛ Հաճեան չգիտեր թէ ինչ է օրերս պոռնիք և օրերս ֆօլիֆն . Հաճեան մի միայն մեր այս խօսքին պատասխանէր է իւր տգիտութիւնն նորէն յայտնելու համար , ըսե-
լով թէ՛ օրերս պոռնիք և օրերս ֆօլիֆն մի և նոյն բան է : Որո՞ւ դէմ կը բարկանաս ուրե-
մն լրագրական ասպարէզը Բագոսի տաճարը կարծող գնչուախօսը , եթէ անոր դէմ կը բար-
կանաս որ քու տգիտութիւնդ կը յայտնէ , ինք-
զինքիդ դէմ բարկացիր , որովհետեւ քու տգի-
տութիւնդ յայտնող դուն ինքն ես . բառերու նշանակութիւնը չգիտնալդ ինչպէս որ յայտ-
նեցիր , այս անգամ ալ թատերախաղերու մա-
սին թատերաբեմի վրայ ծառայութիւն ընող ամենէն յետին դերասանի մը չափ ալ տեղե-
կութիւն չունենալդ դուն քու բերնովդ կը յայտնես երբ կըսես թէ՛ օրերս պոռնիք և օ-
րերս ֆօլիֆն մի և նոյն բան է :

Վարդուկեանի և Չուխաճեանի դերասաննե-
րը այս տողերդ կարդալով քահ քահ մը փրցու-
ցեր են , մատերնուն փաթտեր են քեզի և խօսք մէկ ըրեր են որ թատրոնի մէջ քեզի տեսնեն նէ՛ դափնեայ պսակ մը նուիրեն քեզի . դար-
ձեալ են եղայ պատճառ քու ծանուցեալ տգի-
տութեանդ նորէն յայտնվելուն , ինչո՞ք պէտք քու կին , աղայ , ատանկ խօսքերու կը խառնելիս , դուն միայն հայհոյէ , որովհետեւ հասարակու-
թիւնը քեզմէ հայհոյութիւն կսպասէ և ոչ ու-
րիշ բան . ինչո՞ւ համար օրերս պոռնիք եւ օրե-
րս ֆօլիֆն միևնոյն բան է ըսելով իմ ըսածս կը հաստատես և՛ կը խայտառակվիս , եթէ օրե-

րս պոռնիք եւ ֆօլիֆն միևնոյն բանն ըլլար , ինչո՞ւ կատակերգութեանց մէկուն պոռնիք և միւսին ֆօլիֆ անունը պիտի տային հեղինակ-
ները , թող ամենուն ալ պոռնիք ֆօլիֆ ըսէին , Բայց դուն այս անունները լսած ունիս , արդեօք երազիդ մէջ տեսած ունիս որ ինչ ըլլալին գիտնաս . . . և այս վիճակիդ մէջ երբ ելնես դերասան մը քննադատելու ըլլաս՝ դերասան-
ները քեզի եւս հայի չեն առներ և ծաղրելի չեն ըլլար :

Օրէ՛րա պոռնիք և օրէ՛րա քոմիքն . իրարմէ այնչափ տարբերութիւն ունին որ պոռնիք մէջ դերասանի մը գործածած ձևերն ֆօլիֆի մէջ ներելի չեն , ինչպէս որ ֆօլիֆի մէջ գործա-
ծած ձևերն պոռնիք մէջ , և դուն ասոնք չգիտ-
նալովդ երբ նախանը կը հարուածես , դիմա-
սիրտ մարդոց առջև ցաւալի չես ըլլար : Սիրով յանձն կառնէինք սորվեցունել քեզի այս երկու օրէրաներուն նիւթի , ոճի և ձևերու մասին իրարմէ ունեցած տարբերութիւններն , սակայն քու ապերախտութիւնդ պատճառ եղաւ որ քեզի դասատու ըլլալէ զգուհիմ և դուն ալ ա-
սանկ տգէտ մնաս :

Քանի որ այս միտքներդ քու բերնովդ խոս-
տովանած ես անշուշտ կզգաս տգիտութիւնդ և կը ցաւիս ալ , սակայն իրիկունները Բագոսէ պաշտպանվելուք համար ցաւդ կը մոռնաս : Կը խրատեմ զքեզ որ ցաւդ բողոքովին մոռնալու համար Բագոսի տաճարէն բնաւ դուրս չելնես , հոն շարունակես հայհոյութիւններդ որպէս զի շարունակվի խայտառակութիւնդ :

Միւս տողերուդ չպատասխանեցի , որովհետեւ Ձինկեաներէն չեմ հասկնար :

ԽԻԿԱՐՆ ԿՐՕՆԱԻՈՐ

— Վերջապէս Հայր Խիկար , ըսածդ կատա-
րեցիր ու կրօնաւոր եղար :

— Ի՞նչ ընէի , ուրիշ ճանաչ չկար , ինձի սը-
կէ սուրճ մը ապսպրէ :

— Ծատ աղէկ , ինչպէս էք նայինք :

— Փառք Աստուծոյ , սա ծխախոտդ տուր ,

— Հրամայէք . ազգային ի՞նչ լուր ունիս նայինք :

— Ինչո՞ւս պէտք իմին ազգային լուր , սա կրակը տուր :

— Հրամայէք Հայր , ինչպէս ժամանակ կան-
ցունէք կոր նայինք :

— Ի՞նչպէս պիտի ըլլայ , վարդապետ մը ինչ-
պէս կեանք կրնայ անցունել , ծանօթներուս տունը կերթամ , կերակուրս բարեկամներուս տունը կուտեմ , ցերեկները կը ընանամ , գի-
չերները կը քնանամ . . . սա տեղ ճաշարան կայ նէ՛ ինձի կերակուր ապսպրէիք :

— Գլխուս վրայ , տղայ , գնա՛ վարպետին ըսէ որ վարդապետին կերակուր բերէ : Թաղին վարժարանը ինչպէս կերթայ կոր :

— Իրաւ որ հարցուցած չունիմ , հարցնելու ժամանակ ալ չունիմ : Սա ծխախոտդ տայիլ . . . սա անցնողները ո՞վ են :

— Ձեմ ճանչնար :

— Ծնորհայի ընտանիքի մը կը նմանին կոր . տղան ալ ի՞նչ սիրուն է :

— Հրամայէք Հայր , կերակուրը բերի :

— Ծո՛ւ տղայ , սա խորովածին քանի՞ զուրուշ կառնէք :

— Չորս զուրուշ Հայր :

— Գնա՛ թշուառական , վարդապետներուն համար չէ՛ ա՛ , ես ստակ մը չեմ տար , վաղը հայրդ մեռնելու ըլլայ նէ՛ կը թաղեմ ես ալ ան ատեն ստակ չեմ ուզեր :

— Ի՞նչ կըսէք վարդապետ :

— Գործդ գնա՛ , ես գիտեմ ըսածս , սըկէ չի՛ մը գիւնի բեր :

— Ծատ աղէկ կը բերեմ :

— Հայր Խիկար , չըսէ՛ք , ազգային գործերուն վրայօք ի՞նչ կարծիք ունիք :

— Մոռցանք ըսելու տղուն որ քիչ մը բիւլավ բերէ :

— Կրսենք , ազգային գործերն ինչպէս կեր-
թան կոր :

— Բիւլաքն ալ ցերեկ ատեն ծանր չնստիր մի եմ . մաքարօնէն աւելի աղէկ է կարծեմ , բը-
ժիչկներն ալ խրատ կուտան որ մաքարօնի ու-
տենք :

— Ուզածէդ բերել կուտանք . Երեսփոխա-
նական ժողովին կերթա՛ք երբեմն :

— Ծո՛ւ տղայ , լաքէրտայով գիւնին ինչ աղուոր կերթայ կոր գիտե՛ս . անցեալ գիշեր Հայիմէն առի կէս օխա , սակայն պատուական բան էր :

— Այո՛ աղէկ կուտվի , Կրօն . Ժողովն ի՞նչ ջուրի վրայ է :

— Սակայն հետը քիչ մ'ալ սոխ ըլլալու է :

— Եկայ Հայր , ուրիշ բան մ'ալ կուղէք :

— Էհ , քիչ մը Երմէք քատայիֆի ըլլայ նէ՛ գէշ չըլլար :

— Հիմայ կը բերեմ վարդապետ :

— Իզվիրի խնդիրը ի՞նչ եղաւ Հայր Խիկար :

— Նոր վերարկու մը կուգեմ կոր շինել տալ , սա խանը բարեկամներ ունիմ , երթամ նայիմ խումաչը ձրի կրնամ փրցունել :

— Հայաստանի մէջ հարստահարութիւններ կըլլան կոր եղեր :

— Խումաչը ձրի առնեմ նէ՛ կարողչէ՛քը մեծ բան մը չէ :

— Լսեցի որ վարդապետները Պօլիսէն պիտի հանեն ու վանքերը պիտի զրկեն եղեր :

— Ի՞նչ ըսիր , վարդապետները Պօլիսէն պի-
տի հանեն վանքերը մի պիտի զրկեն , ըլլալու բան է աս , մեր ազգին մէջ տակաւին վարդա-
պետներու արժէքը ճանչցըլած չէ , և ասոր համար է որ ազգերնիս ես ես կերթայ կոր . . . խեղճ վարդապետները վանքերը երթան ի՞նչ ընեն . . . ո՞վ է աս որոշումը տուողը . . . որ ժողովքին մէջ խօսքը անցեր է :

— Իրաւ որ չգիտեմ :

— Անանկ է նէ՛ սա կերակուրս ուտեմ ու վաղելով Պատրիարքարան ի՞նչամ սա լուրը ստուգեմ , ասանկ բան մը իրաւ կայ նէ՛ վար-
դապետութիւնը լինցաւ : Մնաք բարով , մնաք բարով , կուգամ , Տէր ընդ ձեզ :

— Երբ կուգաք նորէն Հայր :

— Գալ շաբթու :

Իրագրելիս ձեռքէ ծախվելէ
զաւ կը ծախվի նա եւ Բեքայի
ծխախոտաց միջոցաւ ինչպէս
նա եւ Պեշկապալ եւ Օրքապալ
քօսք յօխալի քով .

Թ Ա Տ Ր Ո Ն Օ Ս Մ Ա Ն Ի Է

Կ Է Տ Ի Ք Փ Ա Շ Ա

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ Յ. ՎԱՐԴՈՎԵԱՆԻ

1875 Նոյեմբեր 4 ՇԱՐԱԹ գիւեր ժամ 2

ՊԵՂԵԼԵՆ

ԳՈՒՍԱՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ 3 ԱՐԱՐ

(Տաճկերէն լեզուաւ)

ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԳԻՆ

ՍԸԿԵ ՆԸԿԵ

Անցեալ գիշեր Չուխաճեանի խմբին դերասաններուն մէջ Միմոսին վրայ խօսք բացվելով մէկը կըսէր թէ՝

— Սա Միմոսը թատերախաղերու մասին բնաւ տեղեկութիւն չունենալով՝ ինչպէս առանց ամենալու գերասանները կը քննադատէ ու չամշնար :

— Ամենալ չգիտեր ան , ինչու որ երեսին կաշին հաստ է :

— Իրաւ կըսէք , անանկ է նէ՛ այս անգամ շինել տալիք պօթինիս կաշին անկից առնել տամ ըսաւ Նալեանը :

* *

— Ի՞նչու համար , կըսէր երէկ դաստառ մը , մարդիկ աւելի իրենց տղայոց հագուստին համար ստակ կուտան քան թէ անոնց դաստիարակութեանը համար քանի որ ուսմունքն հագուստէն աւելի պէտք է :

— Վասն զի , պատասխանեց մէկը , չըպլադ Մըթաֆայի պէս պտըտին ամօթ է՝ բայց տգէտ պտըտիլը ամօթ չէ :

* *

— Ի՞նչպէս էք կարապետ Աղա :
— Վիճակս գիտեա . . . փառք Աստուծոյ :
— Վիճակդ գիտեմ նէ՛ աղէկ չես , ինչո՞ւ փառք Աստուծոյ կըսես և զԱստուած կը շողորթորթես :

* *

Դրամի գործածութիւնը կամաց կամաց կը վերնայ կոր մայրաքաղաքիս մէջ :

Դրամ չըլլայ նէ՛ հարկաւ գործածութիւնն ալ չմնար պիտի ըսես դուն հիմայ :

Ղալաթիոյ հրապարակին վրայ ջուր ծախողներուն մէկէն ջուր խմելու կերթայ խմբագիր մը , ջուրը կը խմէ , տասնոց մը կուտայ ու հինգ բարա ետ կուղէ :

— Հինգ բարանոց չունիմ , ասոր տեղը ահա քեզի ժօպի սիկարայի թուղթ :

Խմբագիրը սիկարայի թուղթը կառնէ ու ծխավաճառի մը խանութը կերթայ :

— Սրկէ ինծի ութսուննոց բարէթ մը ծխախոտ տուր :

— Առէք էֆէնտիմ :

— Փառասուն բարանոց չունիմ , ահա անոր տեղը քեզի Հայրենիք մը տամ կըսէ , կառնէ կը քալէ :

* *

Առջի օրը տեղ մը խօսք կըլլար երկաթեայ կամուրջին վրայօք և մէկը կըսէր թէ՛ յիշեալ կամուրջին տուրքներէն մէկ երկուրը չիւրիք ըլլալուն համար այդ կամուրջին շինութիւնը ետ մնացեր է :

— Ջարմանալու ինչ կայ , միւս տուրքներն ալ եթէ աստիկ ջուրի վրայ ձգեն՝ անոնք ալ վաղը չիւրիւնալ պիտի ըլլան ըսաւ անդինէն միամիտ մը :

* *

— Բանի մը շաքարէ ի վեր է ո՞ւր էիր Կիրակոս աղա :

— Հիւանդ էի :

— Ի՞նչ ունէիր :

— Սրտիս վրայ նեղութիւն մը , ստամոքսիս վրայ ծանրութիւն մը , գլխուս վրայ տաքութիւն մը կար :

— Բժիշկն եկաւ ինչ ըսաւ :

— Բան մը չէ , փոխեցուցիչ դեղ մը տամ ա՛ռ բան մ'ալ չմնար ըսաւ :

— Չառիր :
— Առի , բայց չփոխեցուց :
— Միմոս մը առնէիր նէ՛ իսկոյն կը փոխէիր ու կը ընտնայիր :
— Ի՞նչ գիտեամ , անոր համար ալ ըսին թէ քուն կը բերէ :

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՔ ԹԱՏՐՈՆ

Կանանց ոմանց քով համեստութիւնը անդիկի կը նմանի , դպչելուդ պէս կը փախչի :

Էրիկը թողնու փաղաղ կնիկը նորէն ամուսնոյն քով տանելը , դպրոցէն փախչող տղայ մը դպրոց տանելու կը նմանի . լալով կերթայ և ո՛չ սիրով :

Կանանց պճնասէր ըլլալուն պատճառը էրիկ մարդիկ են , որովհետեւ ասոնք աւելի աղուորութեան կը սիրահարին քան թէ համեստութեան , և կնիկներն ալ այս մասին վաճառականներու պէս կը վարվին , ո՛ր ապրանքը կը քնի նէ՛ անոր կարևորութիւն կուտան :

Աղջկան մը սէր յայտնելու համար ծով մըտնողներուն պէս վարվելու է , մէկէն ի մէկ նետ վերու է :

Այն կնիկները որ պարկեշտ ճանչցըված են և կուշեն սիրել , կը նմանին այն մարդոց որ թէպէտ ստակ չունին այլ ատենօք ունեոր ճանչցըված ըլլալուն համար կամայէն մուրալու :

Ծաղկի հիւանդութիւնը աղուորութեան ֆոյիւրան է :

Այն կնիկները որ աղուոր սակայն պաղ են կը նմանին այն ձեռագիրներու որոնց գիրերն աղուոր սակայն նիւթը անհամ է :

Ն Ո Ր

ՓԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գ Ո Ր Ծ Ն Ա Կ Ա Ն

Յ Օ Ր Ի Ն Ե Ա Յ

Ա. Ա. ՍՈՒՐԻՔԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

1874

Այս Գործնական Գրականութեան ուսուցանելու մեթոդը բոլորովին նոր է , և մինչև ցարդ հրատարակութեանը վրայ սա առաւելութիւններն ունի , որ հեղինակը՝ ինչպէս յառաջաբանին մէջ կըսէ , փորձառութեամբ կատարելագործած է իւր գրութիւնը , Ասկէջ զատ մէջը գրուած բաղաժիւ հրահանգաց մեծ մասը Ս. Գրքէն քաղուած է , որով ուսանողք են կարօտիր լուծման և թարգմանութեան : համար ալ ուրիշ դասադիրքգործածելու :

Աղդ . վարժարանաց պատուարժան տեսուչներուն և դասատուաց ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք այս կարևոր դասագրքին վրայ :

Կը ծախուի Հայ գրավաճառաց քով , և մասնաւորապէս Արամեան գրատունն ու Մէրճանը Պաղտատար աղային գրավաճառանոցը . գին մէկ ու կէս ֆրանք : Շատ գնողներու համար զեղչ կըլլայ :

Ն Ո Ր

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ի Պ Ե Տ Ս

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐՋԱՐԱՆԱՅ

Ի Գ . Ա Ս Լ Ա Ն Ե Ա Ն Է

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

1874

Այս ընթիւր գասագիրքը . — որոյ հեղինակն է Փարիզու Էնոլ Սանդրալ վարժարանի յառաջադիմ աշակերտներէն Մեծ . Գէորգ Էճէնցի Ս.Ա.Ա.ՆԱՆ . — իր տեսակին մէջ առաջինը կը համարուի , որովհետեւ մինչեւ ցարդ եղածներէն մի քանի առաւելութիւններ ունի : Տանկաստանու վրայ ընդարձակօրէն կը խօսի , որ խիստ հարկաւոր է : Վերջին տարիներս պատահած հաղափական փոփոխութիւնները կը բովանդակէ , որ ուսանողաց համար շատ մեծ դիւրութիւն մի է :

Գինն է 2 1/2 ֆրանք .

Կը ծախուի ի գրասան Փարիզու Յակոբեան խան քիւ 13 . Եւ Մէրճան չարի ի գրասան Պաղտատար աղայի քիւ 29 :

Եւ ամէն Հայ գրավաճառաց ֆով :

ՀԱՉԱՐ ԵՒ ՄԻ

ԱՌԱԿԱՒՈՐ ԲԱՆՔ

Ի ԳԱՐԻԷԼ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԷ

ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

Այս գրոյկը՝ ինչպէս որ անունն ալ կը ցուցնէ , հազար եւ մէկ հասարակաց փորձառութիւններէն հաղեալ իմաստայից առակներ կը պարունակէ , որք մեծաւ մասամբ շատեւն ընթանի են , սակայն կան պիւնս շատեւ ալ մասնաւոր գաւառական առակներ են որ քէն ցոր բայց կարն զուարճալի եւ օգտակար :

Գին թղթակազմի 2 ֆրանք
» կաղմեալ 3 »
» կաշեկազմ 3 1/2 »

Կեդրոնացեալին է գրասուն Փարիզու , Յակոբեան խան , քիւ 13 ի Չագմագըլար Խօգուու : Եւ ի գրասուն Պաղտատար աղայի Մրապեան Մէրճան չարի քիւ 29 :

ՍԻԼՎԻՕ ԲԵԼԼԻԲՕ

ԲԱՆՏՔ ԻՄ

ԹԱՐԳՄԱՆԵԱՅ

Կ. Ա. ԻԻԹԻՃԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐՏ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Այս ընտիր գրքին առաջին տպագրութիւնը սպառած ըլլալով՝ Երկրորդ տպագրութիւնը ընտրուած է Արամեան Տպարանէն ի գին 2 ֆր .

ՏԵՐ—ԽՄԲԱԳԻՐ . — Ե. Ե. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ

Չագմագըլար փողոց . Յակոբեան խան , քիւ 12